

УДК 1(091):167.2

СИНИЦЯ АНДРІЙ,кандидат філософських наук, доцент, докторант,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПОВОРОТ У ФІЛОСОФІЇ: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті досліджено історико-філософські особливості інтерпретації концепту лінгвістичного повороту. Наголошено на тому, що здебільшого сутність цього поняття осмислювали представники аналітичної філософії, які відповідно запропонували методологічний, формалістський і градуальний підходи до його інтерпретації. Як альтернативу розглянуто холистичний підхід, що дає змогу з'ясувати, чому проблема мови стала визначальною не лише для аналітичної традиції філософування, а й для континентальної філософії і навіть гуманітарної науки.

Ключові слова: лінгвістичний поворот; аналітична філософія; лінгвістична філософія; репрезентаційний поворот; мова.

Постановка проблеми і стан її вивчення. У філософії ХХ століття мовна проблематика стала однією з ключових і найперспективніших. Виникло стійке переконання, що дослідження синтаксису, семантики і прагматики мови дасть змогу привідкрити таємниці реальності й людського буття, а саме: з'ясувати, як формується наше знання про світ, що саме можна пізнати й чого очікувати в підсумку. Аналіз мовних засобів (уточнення значень слів і віднайдення смислів, зафіксованих у висловлюваннях) розглядали як надійний засіб вирішення філософських суперечок. Методологічний оптимізм філософів підкріплювала не лише ґрунтовна рефлексія, а й успіхи окремих наук, що вивчають мову, способи її застосування та властиві їй структури - зокрема, лінгвістики, математичної логіки й теорії штучного інтелекту. Тотальне акцентування на мовній проблематиці в онтологічній, епістемологічній і логічній площинах дало підставу для констатування того факту, що у філософських дослідженнях відбувся лінгвістичний поворот. Сутність цього феномену полягає в спробі осмислення філософської проблематики через призму аналізу мови як засобу опредмечування думок.

Попри те, що лінгвістичний поворот притаманний філософії ХХ століття загалом, його особливості здебільшого досліджували представники аналітичної філософії. Серед них Г. Берґман [1], Р. Рорті [11], М. Дамміт [3], П. М. С. Гакер [7], Т. Вільямсон [14] та ін. Утім, їхнє розуміння того, як саме відбувся лінгвістичний поворот і яких особливостей набув, суттєво відрізняється. До того ж у питанні інтерпретації особливостей цього повороту вони фактично не долають меж аналітичної філософії, що не зовсім коректно. Щоправда, якою може бути альтернатива їхнім інтерпретаціям, ще потрібно з'ясувати.

Метою пропонованої статті є історико-філософська реконструкція наявних у філософській літературі аналітичних інтерпретацій сутності лінгвістичного повороту, зважаючи на їхній еволюційний характер і допускаючи можливість альтернативних трактувань.

Виклад основного матеріалу. Задля реалізації поставленої мети доцільно виокремити такі філософські підходи в інтерпретації концепту "лінгвістичного повороту": 1) методологічний; 2) формалістський; 3) граду-

альний; 4) холистичний. Перші три з них розвивали в аналітичній філософії, останній - певною мірою альтернативний до них.

Методологічний підхід. Уперше про лінгвістичний поворот у філософії заговорили тоді, коли методологія лінгвістичного аналізу була вже чітко сформована, а її застосування, яке передбачало вивчення синтаксичних, семантичних і прагматичних особливостей буденної мови, буде ефективним у разі вирішення будь-яких філософських проблем, зокрема і метафізичних.

Власне, термін "лінгвістичний поворот" запропонував американський філософ австрійського походження Густав Берґман у статті "Онтологія Стросона" [1], опублікованій у "The Journal of Philosophy" 1960-го року. У ній автор аналізує працю "Індивідууми: нарис дескриптивної метафізики" [13] англійського мислителя П. Ф. Стросона, яка вийшла друком роком раніше. Для розвитку аналітичної філософії праця П. Ф. Стросона виявилася знаковою, адже в ній автор фактично реабілітував метафізичну проблематику, продемонструвавши, як можна при її дослідженні використовувати аналітичну методологію. Революційність такого підходу не викликає сумніву, адже ще з 1930-х років в аналітичній філософії завдяки Р. Карнапу затвердилася думка про те, що "висловлювання метафізики безглузді" [2, с. 220]. Вони безглузді (позбавлені значення) насамперед тому, що отримані за допомогою чистого мислення, без апелювання до фактів емпіричного досвіду. А от П. Ф. Стросон вирішив запропонувати такий погляд на метафізику, який би уможливив наукове дослідження її проблематики. Свою метафізику він визначав як дескриптивну, протиставляючи її ревізійній. Здійснюючи цю дистинкцію, П. Ф. Стросон зауважував: "Дескриптивна метафізика прагне описати актуальну структуру нашого мислення про світ, ревізійністська - виробити кращу структуру" [13, с. 9]. На його думку, аналіз у сфері метафізики треба застосовувати для того, щоб виявити глибинні структури буденної мови і продемонструвати, що мова має онтологічний вимір. Інакше кажучи, у такий спосіб він мав намір довести, що:

(1) логічний аналіз не можна обмежувати лише висловлюваннями, що фіксують емпіричний досвід. Мати-

муть значення і належно аргументовані висловлюван-ня метафізичного штибу;

(2) знання про структури мови не можна висно-вувати, лише з'ясовуючи особливості вживання слів у висловлюваннях. Ці структури притаманні всім мовам і відображають мисленнєві структури. Щоб дослідити, як функціонує сфера ментального, треба провести філософсько-концептуальний аналіз основ мисленнєвої діяльності, вираженої в мові;

(3) природна мова як передумова мови науки не є замкнутою системою, а має вихід до буття, тобто до тих одиничних конкретних об'єктів, які займають певне місце в часопросторі й можуть бути виражені в понятті суб'єкта висловлювання. Що цікаво, одним із таких об'єктів є особистість. Щоправда, їй, на відміну від інших об'єктів, можна приписати не лише матеріальні предикати (М-предикати), а й предикати особистості (Р-предикати), які фіксують певні ментальні стани (наприклад, віри, переконання, відчуття тощо).

Отже, саме аналітико-філософські дослідження П. Ф. Стросона в царині метафізики стали вирішальним фактором для того, щоб можна було стверджувати, що лінгвістичний поворот у філософії остаточно відбувся. Звісно, метод лінгвістичного аналізу філософи стали застосовувати раніше. Той же Л. Вітгенштайн, із яким П. Ф. Стросон активно дискутує на сторінках "Індивідуумів", у пізній період творчості, що розпочався після його переїзду до Кембриджа 1929 року, зосередився на вивченні буденної мови. Утім, Л. Вітгенштайн, як і лінгвістичні філософи з Оксфордського університету Г. Райл та Дж. Остін, обмежував аналіз межами мови, не прагнучи з'ясувати, що їй передує і що її уможлиблює. А от у дескриптивній метафізиці П. Ф. Стросона на епістемологічні предикаменти (існування, сутності, конкретні об'єкти, універсалії, референцію тощо) звернуто особливу увагу. Досліджуючи особливості їх використання в мові, П. Ф. Стросон застосовує метод лінгвістичного аналізу. Він не створює його, а просто екстраполює на сферу метафізики, перебуваючи при тому в межах парадигми філософії лінгвістичного аналізу.

У зв'язку з цим Г. Бергманн пише: "Усі лінгвістичні філософи, коли говорять про цей світ, вдаються до обговорення згожості мови. Це і є лінгвістичний поворот, фундаментальний перший крок щодо методу, з яким погоджуються філософи буденної і ідеальної мови (ФБМ, ФІМ). Настільки ж фундаментальним є і їхнє розходження щодо того, чим є "мова" і що робить її "згожою" [1, с. 607]. Розуміючи, що виконати лінгвістичний поворот нескладно, для Г. Бергманна важливо з'ясувати, навіщо було робити саме поворот, а не, скажімо, досягти мети манівцями. Він звертає увагу на такі три причини. По-перше, філософи до настання лінгвістичного повороту застосовували мову лише у філософському сенсі, але не в буденному, згідно зі здоровим глуздом. Вони не робили мову окремим предметом аналізу, який би став засобом експлікативного пізнання природи речей. По-друге, лінгвістичний поворот був потрібний для того, щоб усунути низку труднощів, зумовлених відсутністю в працях більш ранніх філософів дистинкції мовлення й мовлення про мовлення. По-третє, у мові наявні деякі речі, які не можна редукувати до відношень між предметами об'єктивного світу. Досліджуючи їх, треба вивчати синтаксис мови, особливості її інтерпретації, а не окремі приклади. Щоправда, питання щодо того, яку мову досліджувати - ідеальну чи буденну - явраз і було темою для дискусії. Сам Г. Бергманн уважав, що доречним буде аналіз ідеальної мови, хоча П. Ф. Стросон, як відомо, віддавав перевагу вивченню буденної мови.

Підхопивши запропоновану Г. Бергманном ідею лінгвістичного повороту у філософії, її суттєво розвинув і популяризував американський філософ-постпрагматик Р. Рорті [див.: 12, с. 50]. Під його науковою редакцією в 1967 році побачила світ збірка "Лінгвістичний поворот: нещодавні дослідження з філософського методу". Ця публікація була знаковою, адже містила наукові дослідження таких відомих мислителів, як М. Шлік, Р. Карнап, Г. Бергманн, Г. Райл, Дж. Віздом, Н. Малкольм, М. Блек, Р. Чизголл, В. В. О. Куайн, Дж. Пассмор, Р. Геар, П. Гіч, Дж. Урмсон, С. Кавелл, С. Гемпшир, Р. Рорті та ін. Свій задум науковий редактор пояснив так: "Метою цього видання є надати матеріали, що відображають найостаннішу філософську революцію - лінгвістичну філософію. Під терміном "лінгвістична філософія" я матиму на увазі погляд, згідно з яким вирішити філософські проблеми можна або реформувавши мову, або поглибивши розуміння мови, якою ми послуговуємося вже зараз" [11, с. 3]. Перший спосіб (реформування), згідно з Р. Рорті, застосовували ранній Л. Вітгенштайн і представники Віденського гуртка, які й мали намір створити ідеальну мову. Другий спосіб (поглиблення розуміння мови) був притаманний філософам повсякденної мови, власне тим, кого й зараховують у наш час до представників лінгвістичної філософії.

Формалістський підхід. Із занепадом лінгвістичної філософії виникло чітке усвідомлення того факту, що феномен лінгвістичного повороту, своєрідної мовної революції, не обмежений рамками цього напрямку філософської думки і є набагато глибшим. Тому не дивно, що запропоноване Р. Рорті розуміння терміна "лінгвістичний поворот" згодом розкритикував П. М. С. Гакер, назвавши "трохи вузьким і короткозорим" [7, с. 132]. Такий висновок він зробив значною мірою через некоректне застосування терміна "повсякденна мова" в Р. Рорті. П. М. С. Гакер переконував, що повсякденна мова є частиною природної мови, якою можна висловлювати й певні технічні аспекти окремих наук, а вже природна мова контрастує зі штучною (наприклад, певним логічним численням).

На думку П. М. С. Гакера, лінгвістичний поворот відбувся, коли настало усвідомлення того, що: "1) метою філософії є (а) розуміння структури й артикуляції нашої концептуальної схеми і (б) вирішення філософських проблем (визначене парадигматичними прикладами), які впливають, *inter alia*, з неточностей вживання слів, прихованих помилкових вживань й оманливих поверхневих граматичних аналогій у природних мовах; 2) головний метод філософії - це дослідження вживання слів задля розв'язання концептуальної плутанини; 3) така філософія не є внеском у людське знання про реальність ні на вищому, ні на тому самому рівні, що й наукові знання, вона - це внесок в особливу форму розуміння" [Там само, с. 133]. Уперше ці ознаки лінгвістичного повороту, згідно з П. М. С. Гакером, можна чітко простежити у "Tractatus logico-philosophicus" (німецьке видання 1921 р.; англійський переклад - 1922 р.) Л. Вітгенштайна.

Міркування П. М. С. Гакера значною мірою збігаються з думками М. Дамміта, який визначив сутність аналітичної філософії так: "1) розгляду мови не передує розгляд думки; 2) розгляд мови вичерпує розгляд мислення; 3) немає інших адекватних способів, за допомогою яких може бути досягнутий адекватний розгляд думки" [4, с. 39]. Він уважав, що "аналітична філософія виникла тоді, коли відбувся лінгвістичний поворот" [3, с. 5]. Утім, поняттю лінгвістичного повороту М. Дамміт надав дещо ширшого змісту. У праці "Витоки аналітичної філософії" (1993) філософ указував на те, що саме

у творчості Г. Фреґе відбувся відповідний поворот до мови у філософії [Там само, с. 5]. Першим таким випадком була праця "Основи арифметики" (1884). Зокрема, у § 62 цієї книги Г. Фреґе пише: "Як же має бути дане нам число, якщо ми не можемо мати про нього жодного уявлення чи споглядати його? Лише в контексті речення слова щось означають. Отже, все залежатиме від пояснення смислу речення, в якому є числівник" [5, с. 73]. Таким чином, сформулювавши принцип контекстуальності, звернувши увагу на аналіз смислів речень і розуміючи числа як самостійні, об'єктивні предмети, Г. Фреґе, на думку М. Дамміта, здійснив лінгвістичний поворот, що стало причиною становлення ідей аналітичної філософії. Вирішальний крок було зроблено з появою "Tractatus logico-philosophicus" Л. Вітґенштайна, хоча подібні ідеї розвинули також Дж. Е. Мур і Б. Рассел [3, с. 127].

Пояснюючи значення Г. Фреґе і Л. Вітґенштайна для реалізації лінгвістичного повороту, Т. Вільямсон заявив, що в першого з них той виявився у формі "поривчастого розуміння", а в другого став уже "систематичною концепцією" [14, с. 107]. Утім, із приписуванням Г. Фреґе пріоритету в становленні ідей лінгвістичного повороту погодилися далеко не всі. Наприклад, П. М. С. Гакер указував на те, що Г. Фреґе не розглядав аналіз мови як єдиний метод дослідження мови. Він більше розробляв метод запису понять, теоретико-функціональний за суттю. Мало того, П. М. С. Гакер наводить таку розвінчувальну цитату з листа Г. Фреґе, адресованого Е. Гуссерлю восени 1906 року: "Дослідження мови і визначення того, що міститься в мовному вираженні, не може бути завданням логіки. Той, хто хоче вивчати логіку через мову, нагадує дорослого, який хоче навчитися думати у дитини" [цит. за: 7, с. 134]. Іншими словами, виглядає так, наче ми навчилися застосовувати розум як засіб пізнання дійсності, але вважаємо, що пізнання відбувається в інший спосіб. (Треба додати, що сам Г. Фреґе д логічних пошуках був зорієнтований на пізнання об'єктивних, реальних істин, а не мови як такої).

Градуальний підхід. Із думкою М. Дамміта про те, що для поступу ідей аналітичної філософії вирішальну роль відіграв саме лінгвістичний поворот, звісно, можна й не погодитися. Для цього достатньо звернути увагу на стан справ у сучасній аналітичній філософії, який можна визначити як своєрідний когнітивний поворот в аналітичних дослідженнях. Як відомо, уже декілька десятиліть в аналітичній філософії провідною темою є свідомість. Досліджуючи сферу ментального, зокрема психофізичну проблему (mind-body problem), мислителі-аналітики фактично нехтують мовною проблематикою. Можна, звісно, стверджувати, що вони належать до якоїсь нової традиції філософування, яка виростає з аналітичної філософії. Саме так робить М. Дамміт, зараховуючи до цієї традиції, зокрема, Г. Еванса [3, с. 4]. А от Т. Вільямсон воліє вважати, що насправді лінгвістичний поворот був лише першою фазою більш радикальних зрушень у філософії, які він називає "репрезентаційним поворотом" (representational turn). Після цього повороту "метою філософії є аналіз (у широкому сенсі) репрезентацій" [14, с. 108]. Окрім мови, різновидом репрезентацій, або ж способів відтворення зовнішньої реальності, є мислення. Обоє є проявами свідомості, формами інтенційності. Представники аналітичної філософії свідомості досліджують саме ментальні репрезентації. Такі репрезентації, що важливо, є психічними утвореннями, хоча достеменно не відомо, чи можна їх редукувати до мови думки - гіпотетичного підґрунтя ментальної діяльності, яке може бути реалізованим

як обчислювальний за певними правилами код на рівні функціонування нейронів у корі головного мозку.

Запропоновану Т. Вільямсоном ідею репрезентаційності мислення розкритикував П. М. С. Гакер. Щоб переконати в тому, що мислення ніщо не репрезентує, він, зокрема, навів міркування Дж. Гаймана, згідно з яким однією з необхідних властивостей репрезентації є наявність додаткових (нерепрезентаційних) властивостей, що й уможливають процес репрезентування [7, с. 138]. Нерепрезентаційні властивості притаманні мові. Наприклад, промовлене слово щоразу звучить по-особливому, а написане - набуває тих чи інших графічних ознак. Про елементи ментальної сфери (думки, знання, переконання) такого не скажеш - вони нічого не оформлюють і не є засобом репрезентації. Звісно, якби в їхній основі була певна мова мислення (менталіз), то, згідно з П. М. С. Гакером, можна було б говорити про ментальні репрезентації. Утім, він відкинув таку можливість, що, звісно, дискусійно.

Заперечуючи можливість репрезентаційного повороту, П. М. С. Гакер проголошує: "Назад до лінгвістичного повороту" [Там само, с. 139]. Зосередившись на аналізі засобів мови, як він гадав, можна буде чітко виявити всю множину смислів, які в них зафіксовані, правильно окреслити концептуальні схеми, що формують підґрунтя мисленнєвої діяльності, і позбутися концептуальної плутанини [Там само, с. 139].

Холістичний підхід. Зрештою, на нашу думку, розуміння лінгвістичного повороту як феномену, окресленого межами аналітичної філософії, є дещо звуженим. Лінгвістичний поворот був властивий усій філософії, а не лише аналітичній. Мало того, ним ознаменоване й становлення низки гуманітарних наук. Наприклад, ще на початку ХХ ст. мову активно досліджував Ф. де Союр, ідеї структурної лінгвістики якого згодом підхопили й у філософському структуралізмі й постструктуралізмі (зокрема, М. Фуко і Ж. Дерріда). Ідеї структуралізму в першій половині ХХ ст. вплинули й на становлення та активний розвиток семіотики, складові якої - синтаксис, семантика і прагматика - згодом не раз виявлялися зручним методологічним засобом для вивчення різних предметних сфер у філософії через призму аналізу мови. Разом із тим, й ідея лінгвістичної відносності, сформульована американськими лінгвістами Е. Сепіром і Б. Ворфом у вигляді відповідної гіпотези, мала також важливе значення для філософської рефлексії, оскільки чітко вказувала на розрізнення мислення й мови. Треба зауважити, що в континентальній філософії - насамперед у фундаментальній онтології М. Гайдеґґера й феноменології Е. Гуссерля - лінгвістичний поворот набув своїх особливостей. Зокрема, наголос на аналізі мови був суттєво меншим. Її розглядали в історичному контексті, зважаючи насамперед на особливості природної мови. У континентальних філософів мова виступала не як самостійний об'єкт аналізу, а радше на перетині різних сфер - теоретичної і прикладної науки, літератури, зокрема й поезії, у яких мовні засоби вираження смислів набували найрізноманітніших форм.

Для М. Гайдеґґера, який розвинув герменевтичний підхід до мови, вона була одним із визначальних чинників філософування поруч із буттям і часом. Досліджуючи справжню природу буття, він, з одного боку, осмислював у метафізичний спосіб час, а з другого - мав намір розгадати таємницю мови. У "Листі про гуманізм" (1947) М. Гайдеґґер висловив свою відому метафоричну тезу: "Мова - оселя буття" [9, с. 5]. Саме в досвіді мови ми пізнаємо буття як таке. До того ж, мова виступає засо-

бом розуміння інших. А для цього потрібно аналізувати сприйнятий текст. Таким чином мова в М. Гайдеггера набуває певного статусу тотальності й усезагальності, хоча він і не конструє штучних мов, а пропонує вслухатися в мову - у живу мову, поетичну, яка промовляє до нас, яку чуємо в мовленні. У зв'язку з цим М. Гайдеггер робить висновок, що "бути людиною означає бути мовцем" [8, с. 87-88]. Адже неможливо ставити питання про сутність людини, не будучи зануреними в таїну мови. Цікаво, що визначальну роль у своїй теорії філософської герменевтики надавав мові й учень М. Гайдеггера - Г.-Г. Гадамер. У фундаментальній праці "Істина і метод" (1960) він розглядав мову як "середовище герменевтичного досвіду" [6, с. 384]. Саме в мові ми можемо розуміти, інтерпретувати, пізнавати й визначати буття. Без мови не може виникнути передрозуміння. У ній протікає все наше життя і відкривається світ. Г.-Г. Гадамер розглядав мову як живу сутність, воліючи не відривати сферу мовних значень від самих речей. А тому й критикував формально-логічний підхід до мови, у межах якого та стає засобом. Зрештою, хай там що, метамовою всіх штучних мов є історично виформована природна мова.

Не меншого значення мові в процесі пізнання світу відводив у своїй феноменології й Е. Гуссерль. У його концепції за допомогою мови особа опредмечує думки, доносить їх до розумів інших. Без вивчення природи мови не можна побудувати чисту логіку як філософську дисципліну й відповідно сконструювати істинний об'єкт логічного аналізу. Дослідження мовних засобів (висловлювань) дуже важливе для того, щоб істина й теорія стали надбанням науки. Е. Гуссерль пише: "Усі теоретичні дослідження ... врешті-решт завершуються у висловлюваннях" [10, с. 5]. Звісно, до таких висловлювань ще належить прийти. Не всі наші сприйняття одразу ж можна виразити в мові у формі повних висловлювань. Утім, із розвитком науки такий процес неминучий. Загалом через аналіз мови ми краще занурюємося в суть понять інтенції, життєвого світу, значення, інтерсуб'єктивності, які відіграють важливу роль у процесі феноменологічного осмислення дійсності і місця в ній людини [див. також: 15, с. 69-74].

Висновки

Отже, здебільшого особливості концепту "лінгвістичного повороту" досліджували в аналітичній філософії. Щоправда, його зміст зазнавав постійних змін. Спершу мислителі-аналітики (Г. Бергманн, Р. Рорті) розробили методологічний підхід в інтерпретації цього концепту, пов'язаний насамперед із застосуванням методології лінгвістичного аналізу у вирішенні філософських проблем, зокрема метафізичних. Щоправда, лінгвістичний поворот не трактували як процес становлення ідей лінгвістичної філософії, а радше вважали, що він пов'язаний із творчим доробком "раннього" Л. Вітгенштайна (П. М. С. Гакер) або ж навіть концепцією логічної се-

мантики Г. Фреге (М. Дамміт). Утім, заглиблюючись у вивчення витоків аналітичної філософії, мало уваги звернули на сучасний стан справ у цьому напрямі філософської думки (зокрема, зацікавлення темою свідомості). Тому Т. Вільямсон і запропонував уважати поворот до мови лише першою фазою більш докорінного повороту, а саме: репрезентативного. Як засвідчило дослідження, альтернативним підходом в інтерпретації до аналітичних (методологічного, формалістського, градуального) буде холистичний, що констатує наявність лінгвістичного повороту не лише в аналітичній філософії, а й у континентальній і навіть у гуманітарних науках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bergmann G. Strawson's Ontology / Gustav Bergmann // The Journal of Philosophy. - 1960. - Vol. 57, No. 19. - P. 601-622. DOI: 10.2307/2022943.
2. Carnap R. Überwindung der Metaphysik durch Logische Analyse der Sprache / Rudolf Carnap // Erkenntnis. - 1931. - Vol. 2. - S. 219-241. DOI: 10.1007/BF02028153.
3. Dummett M. Origins of Analytical Philosophy / Michael Dummett. - London : Duckworth, 1993. - XI, 199 p.
4. Dummett M. The Interpretation of Frege's Philosophy / Michael Dummett. - London : Duckworth, 1981. - 621 p.
5. Frege G. Die Grundlagen der Arithmetik: eine logisch mathematische Untersuchung über den Begriff der Zahl / Gottlob Frege. - Hamburg : Felix Meiner, 1884. - 164 s.
6. Gadamer H.-G. Truth and Method / Hans-Georg Gadamer. - London : Continuum, 2011. - XXXVI, 601 p.
7. Hacker P. M. S. Analytic Philosophy: Beyond the Linguistic Turn and Back Again / Peter M. S. Hacker // The Analytic Turn: Analysis in Early Analytic Philosophy and Phenomenology / [Beaney M. (Ed.)]. - London : Routledge, 2007. - P. 125-141.
8. Heidegger M. Einführung in die Metaphysik / Martin Heidegger. - Frankfurt a. M. : Vittorio Klostermann, 1983. - X, 234 s.
9. Heidegger M. Über den Humanismus / Martin Heidegger. - Frankfurt a. M. : Vittorio Klostermann, 1949. - 47 s.
10. Husserl E. Logische Untersuchungen / Edmund Husserl. - Berlin, Boston : De Gruyter, 2011. DOI: 10.1515/9783110916089.
11. Rorty R. Metaphilosophical Difficulties of Linguistic Philosophy / Richard Rorty // The Linguistic Turn: Recent Essays in Philosophical Method / [R. Rorty (Ed.)]. - Chicago : University of Chicago Press, 1967. - P. 1-39.
12. Rorty R. Wittgenstein, Heidegger and the reification of language / Richard Rorty // Essays on Heidegger and Others: Philosophical Papers. Vol. 2. - Cambridge : Cambridge University Press, 1991. - P. 50-65. DOI: 10.1017/CBO9780511609039.
13. Strawson P. F. Individuals / Peter Frederick Strawson. - London ; New York : Routledge, 1959. - 260 p. DOI: 10.4324/9780203221303.
14. Williamson T. Past the Linguistic Turn? / Timothy Williamson // The Future for Philosophy / [Leiter B. (Ed.)]. - Oxford : Oxford University Press, 2004. - P. 106-128.
15. Синиця А. Аналітична філософія : [монографія] / Андрій Синиця. - Львів, ЛДУФК, 2013. - 304 с.

Синиця Андрій,

*кандидат філософських наук, доцент, докторант,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ПОВОРОТ В ФИЛОСОФИИ: КРИТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

В статье исследованы историко-философские особенности интерпретации концепта лингвистического поворота. Отмечено, что в основном сущностное значение этого понятия осмысливали представители аналитической философии, которые собственно предложили методологический, формалистский и градуаль-

ний підходи к его интерпретации. В качестве альтернативы рассмотрен холистический подход, позволяющий выяснить, почему проблема языка стала определяющей не только для аналитической традиции философствования, но и для континентальной философии, а также гуманитарной науки.

Ключевые слова: лингвистический поворот; аналитическая философия; лингвистическая философия; репрезентационный поворот; язык.

Synytsya Andriy,

*Candidate of philosophical sciences, associate professor, doctoral candidate,
Ivan Franko National University of Lviv*

LINGUISTIC TURN IN PHILOSOPHY: A CRITICAL ANALYSIS

The concept of linguistic turn is investigated in the article. Author distinguishes the following types of its interpretation: methodological, formalistic, gradual and holistic. P. F. Strawson's ideas that gave G. Bergmann the reason to use the term "linguistic turn" for the first time in the history of philosophy are under analysis. It has been proved that applying of the methodology of linguistic analysis to the realm of metaphysics was the decisive factor of linguistic turn taking place in analytic philosophy. The term became widely known due to R. Rorty at a time when linguistic philosophy was in a process of active development. Criticism of R. Rorty's position by P. M. S. Hacker and, in general, the changes in understanding of linguistic turn in the history of analytic philosophy are considered. Particular attention is paid to the position of M. Dummett, who argued that linguistic turn was the result of G. Frege's and L. Wittgenstein's intellectual efforts. Analyzing the features of the gradual approach proposed by T. Williamson, author emphasizes his idea that linguistic turn in analytic philosophy is only the first phase of more fundamental turn, namely representational one, which includes a turn to the analysis of consciousness. However, the author justifies a holistic view of the concept of linguistic turn, which is an alternative to analytic approaches. This view makes it possible to better understand why the problem of language has become important not only for analytical philosophy, but also for continental philosophy and even the humanities.

Key words: linguistic turn; analytic philosophy; linguistic philosophy; representational turn; language.

REFERENCES

1. Bergmann, G. (1960), Strawson's Ontology, *The Journal of Philosophy*, Vol. 57, No. 19, pp. 601-622 (eng). DOI: 10.2307/2022943
2. Carnap, R. (1931), Überwindung der Metaphysik durch Logische Analyse der Sprache, *Erkenntnis*, Vol. 2, S. 219-241. DOI: 10.1007/BF02028153.
3. Dummett, M. (1993), *Origins of Analytical Philosophy*, Duckworth, London, XI, 199 p. (eng).
4. Dummett, M. (1981), *The Interpretation of Frege's Philosophy*, Duckworth, London, 621 p. (eng).
5. Frege, G. (1884), Die Grundlagen der Arithmetik: eine logisch mathematische Untersuchung über den Begriff der Zahl, *Felix Meiner*, Hamburg, 164 s. (deuth).
6. Gadamer, H.-G. (2011), *Truth and Method*, Continuum, London, XXXVI, 601 p. (eng).
7. Hacker, P. M. S. (2007), Analytic Philosophy: Beyond the Linguistic Turn and Back Again, in Beaney M. (Ed.), *The Analytic Turn: Analysis in Early Analytic Philosophy and Phenomenology*, Routledge, London, pp. 125-141 (eng).
8. Heidegger, M. (1983) Einführung in die Metaphysik, Vittorio Klostermann, Frankfurt a.M., X, 234 s. (deuth).
9. Heidegger, M. (1949), Über den Humanismus, Vittorio Klostermann, Frankfurt a.M., 1949, 47 s. (deuth).
10. Husserl, E. (2011). Logische Untersuchungen, *De Gruyter*, Berlin, Boston, DOI: 10.1515/9783110916089.
11. Rorty, R. (1967), Metaphilosophical Difficulties of Linguistic Philosophy, in Rorty R. (Ed.), *The Linguistic Turn: Recent Essays in Philosophical Method*, University of Chicago Press, Chicago, pp. 1-39 (eng).
12. Rorty, R. (1991), Wittgenstein, Heidegger and the reification of language, in: *Essays on Heidegger and Others: Philosophical Papers*, Cambridge: Cambridge University Press, p.50-65. DOI:10.1017/CBO9780511609039.
13. Strawson, P. F. (1959), *Individuals*, Routledge, London, and New York, 260 p. DOI: 10.4324/9780203221303.
14. Williamson, T. (2004), Past the Linguistic Turn?, in Leiter B. (Ed.), *The Future for Philosophy*, Oxford University Press, Oxford, pp. 106-128 (eng).
15. Synytsia, A. (2013), Analytical Philosophy, *LSUPT*, Lviv, 304 p. (ukr).

© Синиця Андрій

Надійшла до редакції 11.03.2017